

Бутко Роман Юрійович,
начальник Департаменту кримінального
аналізу Національної поліції України

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ТА РОЗШУКУ БЕЗВІСТИ ЗНИКЛИХ ОСІБ: ВИКЛИКИ Й МОЖЛИВОСТІ

Кримінальний аналіз в сучасному світі є невід'ємною складовою правоохоронної діяльності. У світлі постійно зростаючих загроз, кримінальний аналіз стає необхідним інструментом, який дозволяє забезпечувати якісні рішення в сфері правопорядку та безпеки суспільства.

Повномасштабна військова агресія російської федерації суттєво вплинула на темпи та напрямки розвитку служби кримінального аналізу. Протягом останніх років, служба кримінального аналізу впевнено зайняла своє місце в структурі кримінальної поліції України. Дивлячись на той шлях, який ми пройшли за ці роки: від 5 аналітиків у центральному органі управління поліцією (2016 році) до структурного підрозділу кримінальної поліції, представленого на всіх рівнях – національному, регіональному та місцевому. Станом на березень 2024 року штатна чисельність підрозділів кримінального аналізу складає більше 400 одиниць, майже 70 % з них аналітики. На сьогоднішній день створено 39 секторів кримінального аналізу на першому (місцевому) рівні та сектор у відділі кримінальної поліції ГУНП в АР Крим на другому (регіональному рівні) тобто існує тенденція на суттєве збільшення кількості аналітиків саме на першому (місцевому) рівні, що прогнозовано призведе до збільшення частки аналітиків першого рівня до 50 % від загальної кількості, зараз 39 %.

Такий стрімкий кадровий розвиток 3-х рівнів кримінального аналізу свідчить про нагальну потребу правоохоронної системи у швидких та якісних змінах, з метою адаптації до сучасних реалій та впровадженню інноваційних методів протидії злочинності. Основне завдання перекрити аналітичні потреби на всіх трьох рівнях, хоч і з мінімальною кількістю аналітиків.

З початку широкомасштабного вторгнення російської федерації до поліції надходять тисячі повідомлень про зникнення громадян. До них належать повідомлення родичів, які втратили зв'язок з рідними, а також повідомлення про зникнення людей на окупованих територіях.

Підрозділи кримінального аналіз, одна із небагатьох сервісних (оперативно-аналітичних) служб. І саме ефективність та результативність аналітичної діяльності напряму залежить від побудови дієвої комунікації між аналітиком, слідчим та «оперативником» [1].

Разом з тим, кримінальний аналіз оперативного (операційного/ситуативного) рівня відіграє ключову роль у функціонуванні швидкої та якісної аналітики та є важливим фундаментом для тактичного та стратегічного кримінального аналізу.

Операційний кримінальний аналіз спрямований на збір та обробку інформації про конкретні злочинні події та ситуації. Ці дані становлять основу для подальшого аналізу, він дозволяє оперативно реагувати на надходження інформації про злочини або злочинні тенденції, що допомагає у вчасному прийнятті заходів для їх припинення або розкриття, також допомагає виявити зв'язки між різними злочинами, ідентифікувати кримінальні групи та мережі, встановлювати способи/методи діяльності злочинців, створює базові дані, які можуть бути використані для проведення більш глибокого та комплексного тактичного і стратегічного аналізу.

Якщо говорити про довготривалі оперативно-розшукові заходи, то на першому етапі необхідно чітко сформулювати завдання для аналітика та підготувати відповідний перелік питань, узгодити реальні терміни виконання та обмеження, спосіб комунікації.

На другому етапі аналітику необхідно надати всі наявні матеріали та інформацію (установчі данні, відомі зв'язки, обставини зникнення особи, наявні фото та відеоматеріали, інформацію від свідків та зацікавлених осіб тощо). Від якості та повноти первинної інформації залежить кінцевий результат.

На третьому етапі аналітик проводить обробку та узагальнення наявної інформації, формує план подальшого пошуку та збору необхідних даних. По суті починається практичний етап аналітичного дослідження.

Ну і звісно всі вищевказані три етапи ефективні при залученні аналітика для розкриття злочину по «гарячих слідах».

Встановлення безвісті зниклих під час воєнних дій. Це аналітичне дослідження, на мою думку, одне з найскладніших для відпрацювання як класичними методами, так і за допомогою аналітики. Це насамперед робота з неструктурованим масивом інформації великого обсягу.

Тому правоохоронці приділяють максимальну увагу кожній справі про зникнення і відразу притупають комплексу розшукових та аналітичних заходів. Така робота безпосередньо пов'язана з накопиченням та узагальненням величезного об'єму даних про зниклих осіб. Кожна зникла людина відпрацьовується на предмет зв'язків та контактів через, які можна встановити її місце перебування. Проводиться відповідний моніторинг ЗМІ. Кожний окремий випадок при цьому індивідуальний, але за кожним повідомленням стоїть доля людини.

З розвитком технологій штучного інтелекту та розширення можливостей спеціалізованого програмного забезпечення аналітики

отримали змогу проводити ідентифікацію осіб за фотозображенням, здійснювати покращення фото та відеоматеріалів, особливо здійснених у темну пору доби, обробляти великі масиви даних. Окрім того аналітики мають прямий доступ до широкого кола інформаційно-пошукових ресурсів, а також успішно застосовують сучасні OSINT інструменти (OSINT – збір, аналіз та використання публічно доступної інформації для отримання розвідувальних даних та розуміння ситуацій). Важливу роль відіграють комплексні системи відеоспостереження, особливо які мають в своїй архітектурі камери з функцією аналітики (розпізнавання обличчя, предметів, номерних знаків транспортних засобів тощо).

На разі аналітики використовують не тільки закордонні програмні продукти, такі як ClearView чи Breaecam, а й розробки українських фахівців, такі як BigDataPeople від Artelligence, систему Facescheck та інтеграційну платформу відеоспостереження та відеоаналітики Національної поліції України, які розроблено фахівцями Департаменту інформаційно-аналітичної підтримки.

В свою чергу, підрозділами кримінального аналізу проводиться постійне вивчення найкращих міжнародних практик, а також пошук та тестування новітніх інструментів, таких як Palantir, ProHawk, MAXAR, Cobwebs, ShadowDragon та інших.

Використання Big Data у кримінальному аналізі може принести значні переваги для правоохоронних органів, дозволяючи їм ефективніше виявляти, аналізувати та реагувати на нові виклики. Аналітики для обробки великих масивів даних можуть використовувати досить широкий спектр програмного забезпечення та баз даних, починаючи з Excel, Power Query, Power BI та більш спеціалізованими i2, Palantir, Maltego тощо.

Як приклад, аналітики отримали надважливе завдання щодо ідентифікації та встановлення можливого місцеперебування понад 20 тисяч громадян України. До Департаменту кримінального аналізу було надано масив інформації, здебільшого ця інформація була неструктурована, з різних джерел та у різному форматі (понад 40 тисяч попередніх даних різних осіб) - аналітиками проведено колосальну роботу щодо обробки цього масиву. На основі логічного ідентифікатора здійснено вибірку записів наявних банків даних. Після чого, проведено порівняльний аналіз результатів вибірки та наявної інформації алгоритмом Левенштейна у теорії інформації і комп'ютерній лінгвістиці міра відмінності двох послідовностей символів (рядків). Обчислюється як мінімальна кількість операцій вставки, видалення і заміни, необхідних для перетворення однієї послідовності в іншу, як результат створено структурований масив перевірених даних. Окрім того, з метою отримання інформації про місцезнаходження проведено збір інформації з відкритих джерел

методом OSINT та наявних інформаційно-пошукових систем та баз даних. І це тільки невелика частина тієї роботи, яку провели та проводять аналітики.

Поряд з цим, в незалежності від навантаження служба кримінального аналізу продовжують свій розвиток. Одним із пріоритетів розбудови служби кримінального аналізу є інтеграція моделі поліцейської діяльності, яка керується аналітикою (ILP), яку використовує Євросоюз [2] та національної розвідувальної моделі, яку використовує Велика Британія [3], насамперед це чотири вектори на яких базується будь яка аналітична діяльність: люди, знання, системи, джерела.

Люди: Є інтелектуальним ресурсом, який використовується для збору, аналізу та інтерпретації даних. Людський фактор включає в себе аналітиків, експертів, менеджерів та інших спеціалістів, які володіють знаннями та вміннями для ефективного використання аналітичних інструментів. Саме цей вектор реалізовується з моменту створення Департаменту кримінального аналізу НПУ (2020 рік).

Знання: Включають в себе інформацію, досвід та навички, які необхідні для розуміння та вирішення аналітичних проблем. Постійний вектор який потребує як і нульового зрізу знань так і чіткі плани розвитку компетенцій аналітика в майбутньому.

Системи: Включають в себе інформаційні технології, програмні засоби та методи, які використовуються для збору, зберігання, обробки та аналізу даних. Це можуть бути різноманітні аналітичні платформи, бази даних, інструменти візуалізації даних тощо.

Джерела: Це джерела даних, з яких отримуються вхідні дані для аналізу. Це можуть бути внутрішні джерела даних (наприклад, бази даних поліції) або зовнішні джерела (наприклад, веб-джерела, соціальні медіа тощо).

Ми не стоїмо на місці, ми постійно удосконалюємось. «Успішний кримінальний аналіз потребує не лише знань, але й уміння побачити те, що інші не помічають». – Джеймс Паттерсон.

Список використаних джерел

1. Методичні рекомендації щодо організації та проведення кримінального аналізу підрозділами Національної поліції України, затверджені Головою Національної поліції України Клименком Ігорем 11 травня 2021 року (вих. ДДЗ від 26 травня 2021 року № 6516/01/33-2021).

2. OSCE Guidebook ILP. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/d/3/327476.pdf>.

3. NIM Code of Practice.pdf. URL: <https://library.college.police.uk/docs/npia/NIM-Code-of-Practice.pdf>.